Rajavartiolaitoksen esikunta
Rajaturvallisuusasiantuntija, evl Jyrki Ojala 3.11.2021

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

VNS 8/2021 vp

Valtioneuvoston puolustusselonteko

Eduskunnan puolustusvaliokunta on pyytänyt Rajavartiolaitoksen asiantuntijaa kuultavaksi sekä kirjallista lausuntoa valtioneuvoston puolustusselonteosta (VNS 8/2021vp).

Kokonaisturvallisuuden konsepti ja yhteiskunnan kriisinsietokyky

Kokonaisturvallisuuden periaatteiden mukaisesti toimijat jakavat ja analysoivat turvallisuutta koskevaa tietoa sekä suunnittelevat, harjoittelevat ja operoivat yhdessä. Puolustusjärjestelmän ensisijainen tehtävä kokonaisturvallisuuden konseptissa on ennaltaehkäistä sotilaallisen voiman käyttö ja sillä uhkaaminen Suomea vastaan luomalla pidäkevaikutus. Rajavartiolaitos (RVL) on osa puolustusjärjestelmää ja puolustusselonteossa mainittua korkeaa valmiutta.

Rajavartiolaitoksen suorituskykyjen kehittämisessä on huomioitu myös RVL rooli osana puolustusjärjestelmää. Rajavartiolaitoksen partiot maarajalla sekä alukset ja ilma-alukset muodostavat rajaturvallisuustehtävien suorittamisen yhteydessä kustannustehokkaasti merkittävän osan tilannekuvasta sekä alueellisen koskemattomuuden valvonnasta normaali- ja poikkeusoloissa. Rajavartiolaitoksen strategisten investointien osalta maa- ja merirajan teknisen valvontajärjestelmän uudistaminen on käynnistetty. Uudistuksen loppuunsaattaminen edellyttää suunnitellun rahoituksen myöntämistä kehyskauden lopulla. Kolmen vanhentuneen ulkovartiolaivan korvaamiseen kahdella uudella on myönnetty riittävä rahoitus. Kahden vanhentuvan valvontalentokoneen korvaamiseen kahdella uudella ei ole rahoitusta. Koneet vanhenevat 2025-2026 mennessä.

Turvallisuusviranomaisyhteistyön rajapinnat ja kehitystarpeet

Yleistä

Rajavartiolaitoksen esikunta pitää erittäin tärkeänä selonteossa mainittua pyrkimystä selkeyttää ja ajantasaistaa turvallisuusviranomaisyhteistyötä koskeva sääntely vastaamaan nykyisen turvallisuusympäristön muuttuneita vaatimuksia. Selonteossa mainittu laaja-alaisen vaikuttamisen tai hybridivaikuttamisen

tunnistaminen perustuu viranomaisten kesken jaettuun ajantasaiseen ja eheään tilannekuvaan, sisältäen myös kybertoiminta- sekä informaatioympäristön.

Kehitystarpeet

Turvallisuusviranomaisten yhteistyötä tulisi kehittää siten, että toimivalta, resurssit ja yhteiset toimintamallit etenkin johtamisen osalta huomioidaan kokonaisuutena. Turvallisuusviranomaisten kesken ei tällä hetkellä kyetä jakamaan tietojärjestelmissä korkeamman turvaluokan tilannekuvaa siten, että kaikilla olisi käytössä sama alusta ja tietovaranto. Digitalisaation kehittyessä ja kyberympäristön kattaessa tulevaisuudessa lähes kaikki sähköverkossa olevat laitteet, informaation määrä sekä vaatimus yhä reaaliaikaisemmasta tilannekuvasta kasvaa entisestään. Tämän hallitsemiseksi tarvitaan turvallisuusviranomaisten yhteistä tilannekuvajärjestelmää.

Rajavartiolaitos näkee viranomaisyhteistyön yhtenä kehittämiskohteena valmiuksien parantamisen Euroopan raja- ja merivartioviraston (Frontex) pysyvien joukkojen käyttämiseksi vaikeutuneen rajatilanteen hallitsemiseksi.

Valmiuslain ja muun lainsäädännön tarkastelu

Selonteossa todetaan, että Puolustusvoimien kannalta on tärkeää, että lakisääteiset tehtävät pystytään suorittamaan kaikissa olosuhteissa ajantasaiseen lainsäädäntöön nojaten. Tämä pätee myös Rajavartiolaitokseen, jonka toimivaltuuksia ja korkeaa valmiutta hyödynnetään puolustusjärjestelmässä alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa sekä tarvittaessa maa- ja meripuolustuksen tehtäviin. Turvallisuusviranomaisilla tulee olla riittävät toimivaltuudet valmiuden säätelyyn ja keinovalikoimansa käyttöön häiriötilanteissa ennakoivasti, nopeasti ja joustavasti. Riittävien toimivaltuuksien on oltava käytettävissä jo normaalioloissa.

Sisäministeriössä (RVL) on käynnissä rajavartiolainsäädännön tarkastelu, jonka perusteella on tarkoitus asettaa ensi vuoden alussa lainsäädäntöhanke. Hankkeen yhteydessä tarkennetaan RVL:n toimivaltuuksien kehittämiseen liittyviä yksityiskohtia.

Rajavartiolaitos on tunnistanut tarpeen valmiuslain päivittämiseen siltä osin, että Rajavartiolaitoksella tulisi olla pääosin vastaavat toimivaltuudet kuin Puolustusvoimilla sotilaallisen puolustusvalmiuden kohottamiseksi. Samalla valmiuslain poikkeusolojen määritelmiä tulisi tarkastella ja tarvittaessa muuttaa niin, että ne kattavat myös hybridivaikuttamisen.

Asevelvollisten käytettävyyden tarkastelussa tulee huomioida myös Rajavartiolaitoksen mahdolliset tarpeet käyttää asevelvollisia valmiutta kohotettaessa rajaturvallisuuden ylläpitämisen tukena.

Sotilastiedustelun osalta lainsäädäntöä tulisi kehittää niin, että se mahdollistaisi Rajavartiolaitoksen osallistumisen tiedusteluun tiedonhankinnan turvaamiseksi siltä osin kuin se on luontevaa Rajavartiolaitoksen muiden lakisääteisten tehtävien suorittamisen yhteydessä.

Virka-apu

Selonteossa korostetaan toimivan viranomaisyhteistyön merkitystä kokonaisturvallisuuden konseptissa. Rajavartiolaitoksen esikunta on ollut mukana virka-apulainsäädännön kehittämisessä vastaamaan toimintaympäristön muutoksia ja uusia sekä lähitulevaisuudessa nähtäviä operatiivisia vaatimuksia. Vireillä olevista lainsäädäntöhankkeista keskeisin on HE 106/2021vp, jolla on tarkoitus päivittää vaativaa virka-apua koskeva sääntely ajan tasalle.